

*Безпалова Ольга Ігорівна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції Харківського
національного університету внутрішніх справ*

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК СФЕРИ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Початок ХХІ століття характеризується появою такої суттєвої ознаки економічного розвитку України як концепція знання. Виникнення принципово нової ознаки економічного розвитку України – концепції знання – сприяла появі та розповсюдженню нових категорій: «економіка знання», «інноваційна економіка», «інтелектуальна економіка», «високотехнологічна цивілізація», «інформаційне суспільство». Поширення зазначених термінів було зумовлено тим, що у зв'язку зі становленням економіки нового рівня (постіндустріальної) докорінно змінюється ситуація з використанням результатів інтелектуальної власності, основним виробничим ресурсом стають інформаційні потоки, наука та знання здійснюють визначальний вплив на розвиток технологій та економічний розвиток держави. Саме це у результаті пояснює той факт, що сьогодні традиційна (індустріальна) економіка поступається перед інноваційною економікою або економікою, заснованою на знаннях. Інноваційна економіка здійснює суттєвий вплив на функціонування та розвиток усіх сфер суспільного життя, у тому числі і сфери вищої юридичної освіти.

В розвинутих країнах світу (наприклад, Сполучених Штатах Америки, країнах-членах Європейського Союзу) проблема належної охорони об'єктів інтелектуальної власності прирівняна до питань національної безпеки, що свідчить про значну увагу, яку зазначені країни приділяють забезпеченню свого зростання і конкурентоспроможності, технологічному розвитку. Але, на жаль, в Україні на сьогодні існує велика кількість проблем, пов'язаних із недосконалістю використання результатів інтелектуальної власності, захистом прав інтелектуальної власності, ефективним поєднанням знань та науки, що

негативним чином відображається на функціонуванні сфери вищої юридичної освіти. Також необхідно акцентувати увагу, що в Україні підтримка інноваційної діяльності досі не стала невід'ємною частиною державної політики у сфері вищої юридичної освіти (ця підтримка носить декларативний характер), через розбіжності в законодавстві не працюють механізми фінансового забезпечення інноваційної діяльності, пільгового оподаткування інноваційних проектів в означеній сфері тощо. На жаль, сьогодні стан інноваційної діяльності у сфері вищої юридичної освіти в Україні не відповідає світовим тенденціям технологічного розвитку та потребує свого подальшого вдосконалення адміністративно-правового регулювання. Необхідно наголосити, що вдосконалення адміністративно-правового регулювання інноваційної діяльності в Україні набуває особливої актуальності та значущості у зв'язку з прагненням України набути повноправного членства в Європейському Союзі.

Таким чином важливого значення набуває необхідність підвищення технологічного рівня України шляхом запровадження стратегії «інноваційного прориву», прискорення процесів інтелектуалізації та інформатизації, доброзичливого сприйняття нових ідей, знань, технологій, готовності до їх практичної реалізації у сфері вищої юридичної освіти. Стимулювання державою інноваційної діяльності у сфері вищої юридичної освіти, формування ринку інновацій та системи їх ефективного захисту сприятиме подальшому позитивному економічному розвитку України, організації якісного авторського нагляду за впровадженням наукових досягнень в усі пріоритетні сфери суспільного життя, у тому числі у сфері вищої юридичної освіти, підвищенню іміджу України на світовій арені.

Інновацію можна одночасно розглядати як процес та як результат. Тобто, у широкому розумінні інновація розглядається як процес перетворення, який через використання ідей та виробів призводить до створення кращих за своїми характеристиками виробів та технологій; а у вузькому розумінні інновація розглядається як результат процесу, який має вигляд вдосконаленого чи нового продукту, технології.

У результаті аналізу основних положень Закону України «Про інноваційну діяльність» можна дійти висновку, що законодавець розрізняє такі поняття як: інновація, інноваційний продукт та інноваційна продукція. Зокрема, під інноваційним продуктом пропонується розуміти результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим цим Законом; а під інноваційною продукцією – нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають встановленим вимогам. По-перше, хотілося б звернути увагу на незрозумілість розмежування законодавцем таких двох понять як «інноваційний продукт» та «інноваційна продукція». На нашу думку, ці поняття не є різними за своїм змістом категоріями, а є словами-синонімами. Єдиною різницею між ними є те, що під інноваційним продуктом розуміється одна одиниця науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, а до числа інноваційної продукції входить кілька інноваційних продуктів.

Також необхідно звернути увагу на те, що слід розмежовувати такі поняття як «інновація» та «інноваційний продукт». Поняття «інновація» за своїм змістом є більш широким поняттям, ніж поняття «інноваційний продукт». Інноваційний продукт може поставати одним із елементів інновації, оскільки під інновацією розуміється не лише новий або вдосконалений продукт, а й організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру, якість виробництва і (або) соціальної сфери та сприяють розробці нового продукту. Тобто, інновація може носити як матеріальний, так і не матеріальний характер.

Інновації можуть мати вигляд не тільки нового кінцевого продукту або ідей, а також і принципово нових методів роботи, нового підходу до управлінського процесу та підвищення кваліфікації працівників. Також, на нашу думку, інновацію можна розглядати як сукупність управлінських, виробничих, технічних, комерційних та інформаційних заходів, у результаті здійснення яких на ринку з'являється новий продукт або вдосконалюються існуючі, поліпшуються виробничі процеси.

Таким чином, під інновацією слід розуміти принципово новий або вдосконалений комплексний підхід до вироблення та реалізації управлінських рішень у сфері вищої юридичної освіти, завдяки чому досягаються кращі результати будь-якої діяльності, може бути отриманий новий або вдосконалений продукт, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг.

Зважаючи на надане визначення поняття «інновація» визначимо наступні ознаки інновації: 1) новизна, зміст якої полягає в тому, що завдяки новому підходу, продукту або ідеї стає можливим вирішення тих завдань, які раніше неможливо було вирішити або які вирішувалися менш ефективно і продуктивно; 2) раціональність, тобто реальна користь від вироблення та реалізації нового підходу, продукту або ідеї, оскільки, якщо немає користі від інновації, результати будь-якої діяльності не підвищуються, то виникає логічне питання: навіщо було необхідно розробляти цю інновацію?; 3) недоступність та невідомість інновації під час її вироблення третім особам, саме завдяки чому стає можливим захист інновації вже на стадії її розробки; 4) введення в обіг або практичну діяльність (комерціалізація). Необхідною умовою існування зазначеної ознаки постає наявність попиту на новий інноваційний продукт; 5) правовий захист інновації. На сьогодні захист інновації встановлюється та здійснюється державою. Але, існує наступна проблема: яким чином фізична особа може здійснювати захист інновації, виробленої нею особисто?; 6) комплексна взаємодія науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності.

Ключовими позитивними тенденціями інноваційного розвитку України слід визначити такі: створення сприятливих ринкових умов для впровадження інновацій в усі пріоритетні сфери життя, зокрема у сферу вищої юридичної освіти; поступове зростання фінансування потреб науково-технічного розвитку; формування потенційних передумов зростання попиту на інноваційну продукцію у сфері вищої юридичної освіти; зростання споживчого попиту суб'єктів освітнього процесу на інноваційні продукти, технології, знання;

зростання попиту на складну наукомістку продукцію; активізація участі українських виробників у конкуренції на зовнішніх ринках, які висувають додаткові жорсткі вимоги до їх інноваційної адекватності; підсилення ролі органів державної влади України щодо забезпечення науково-технічної діяльності; збільшення частки іноземних замовлень українським науковцям на виконання досліджень, в тому числі з боку США та країн ЄС, що є свідченням збереження ще не до кінця втраченого потенціалу фундаментальної науки.

Необхідно звернути увагу на існуванні значної кількості проблем, що стримують розвиток інноваційних процесів, у тому числі у сфері вищої юридичної освіти в Україні. Серед зазначених проблем особливої актуальності набувають такі: а) відсутність науково обґрунтованої бази формування інноваційної системи; б) недосконалість нормативно-правової системи регулювання і стимулювання інноваційної діяльності; в) відсутність чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку; г) відсутність системності у здійснюваних державою заходах щодо реалізації інноваційного потенціалу та нескоординованість дій суб'єктів інноваційної діяльності; д) відсутність дієвої системи пріоритетів розвитку науково-технологічної сфери; є) недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок.

Вирішення проблем, що стримують розвиток інноваційних процесів в Україні, стане можливим у результаті: а) вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення розвитку інноваційної системи України; б) системного і послідовного впровадження функціональних принципів державного управління інноваційною діяльністю; в) розробки та реалізації національної стратегії, орієнтованої на формування інноваційної моделі розвитку; г) підвищення інноваційної культури суспільства; д) забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного, виробничого та підприємницького потенціалів; є) розробки та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності у сфері вищої юридичної освіти.